

Natasja Esmeijer

BEELDDENKERS,
ALS KWARTJES
VALLEN...

ANDERSON
SI LEREN
ZO GEK NOG
NIET

b:k light

©2020 Natasja Esmeijer / Booklight

ISBN 978 94 92595 18 8

NUR 840

Tekstredactie: Ellen Segeren / BoekenBusiness.com

Vormgeving: Studio Mol

Illustraties binnenwerk: Nikki Esmeijer / Amber Jacobs

Illustratie cover: Amber Jacobs / Andries Mol

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag, in welke vorm of op welke wijze dan ook, worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, transmitted or stored in any form or by any means without written permission of the publisher.

www.booklight.nl

b:k light

Inhoudsopgave

Voorwoord	9
Inleiding	11
Magnus picture	14
Hoofdstuk 1: De hersenhelften	17
De linkerhersenhelft	21
De rechterhersenhelft	24
Secundaire eigenschappen	26
Denkproces hooggevoeligheid	31
Verdeling	34
Niet zwart-wit	36
Hoofdstuk 2: De ontwikkeling van de hersenen	39
Slurffase	41
Symmetrische fase	41
Naar groep 3?	43
Lateralisatiefase	44
Richtingsmoeilijkheden	44
Verdere ontwikkeling	48
Nooit te oud om te leren	49
Hoofdstuk 3: Verschillende informatie-ingangen	51
De handen	52
De voeten	55
De ogen	55
De oren	57

Verschillende leeringangen in de klas	59
Plaats in de klas	59
Bewegen in de klas	60
Verschillende informatie-ingangen thuis	62
Hoofdstuk 4: Hooggevoeligheid	65
Orchideekinderen en paardenbloemkinderen	66
Verschillende soorten prikkels	67
Fysieke prikkels	68
Emotionele prikkels	70
Nieuwe situaties	72
Sociale situaties	73
Intense verwerking	75
Perfectionisme en faalangst	79
Black-out	81
Talenten van HSK	81
Pesten	84
Soorten HSK	85
Hoofdstuk 5: Hoogbegaafdheid	89
Wat een kind hoogbegaafd maakt	89
Vaste mindset en groeimindset	92
Bottom-up denken	98
Top-down denken	99
Hoofdstuk 6: Autisme en ADHD	103
Autisme	103
De belangrijkste behoeften bij autisme nog even op een rijtje	111
ADHD	112
ADD	115
Beelddenkers en ADHD	116
Vol hoofd	118
Hoe ons geheugen werkt	120

Hoofdstuk 7: Breinkennis	123
Spiegelneuronen	123
Amygdala	124
Hippocampus	125
Hypofyse	127
Hypothalamus	127
Dyslexie en dyscalculie	129
Executieve functies	131
Hoofdstuk 8: Geïntegreerd lesgeven: de basisschool	135
Geïntegreerd lesgeven	135
Lesgeven vanuit het geheel	138
Hoe je dit aanpakt bij de verschillende vakken	142
Extra tips voor leerkrachten van beelddenkers	150
Hoofdstuk 9: Geïntegreerd lesgeven: voortgezet onderwijs	155
Begripsleren en oefenleren	157
Specifieke leerproblemen van beelddenkers in het voortgezet onderwijs	157
Lesgeven	161
Toetsen	165
Wat beelddenkers nodig hebben van een docent	166
Hoofdstuk 10: Beelddenkers binnen een gezin	169
De ouders	169
De kinderen	173
Pubers	175
Wat je thuis kunt doen om je kind te helpen	176
Hoofdstuk 11: Thuiszitters	179
Goed nieuws	180
Wat je allemaal tegenkomt als je hulp zoekt voor je kind	183
Bibliografie	187

Dit boek is voor alle ouders van beelddenkers die hun kind zien worstelen om in het onderwijssysteem te passen, voor de leerkrachten die deze kinderen lesgeven en voor de kinderen zelf, die hun best doen om in het systeem te passen.

Voorwoord

Beelddenken, wat is dat eigenlijk? Ik moet zeggen dat ik daar altijd een heel ander idee over had. Ik dacht: beelddenkers zijn mensen die heel beeldend kunnen denken, iets waar ik ook goed in ben. Maar het is veel meer dan dat, je hele denken gaat anders. Net zoals je links- of rechtshandig kunt zijn, kun je ook links- of rechtsbreinig zijn.

Beelddenkers denken voornamelijk rechts. Dat zegt natuurlijk niets over je politieke voorkeur, maar alles over hoe je brein functioneert en hoe je leert. Het is een materie die mij bijzonder interesseert.

Natasja Esmeijer legt in dit boek heel duidelijk uit wat beelddenken is, hoe beelddenkende kinderen denken en leren en hoe je ze het beste kunt helpen om ze beter tot hun recht te laten komen op school. Iets waar ik vroeger ook wel behoefte aan had gehad. Leg de focus op hun sterke kanten en leer ze hun creativiteit, hun inzicht en talenten verder te ontwikkelen, waarmee ze een sterke basis krijgen voor hun latere leven. Wie weet welke creatieve kunstenaar, uitvinder of muzikant er in ze schuilgaat. Of misschien wel alle drie.

Ik ben zeer waarschijnlijk ook een beelddenker. Althans dat denken mijn dochter en haar moeder. Ik noemde het zelf altijd autisme en ADHD. Nu begrijp ik dat beelddenken, autisme en adhd hand in hand gaan en dezelfde oorsprong hebben. Prof. Scherder heeft mij al eens verteld dat creativiteit uit de rechterhersenhelft komt, wat mij de uitspraak ontlokte: 'Ik vraag me af of ik dan wel een linkerhelft heb.'

Ik denk dat je in dit boek veel gaat herkennen. Bij je kind of bij je leerlingen, maar misschien ook wel bij jezelf. Ik wens je dan ook veel vallende kwartjes bij het lezen van dit boek.

Bernard (Bennie) Jolink

Inleiding

Dit boek is tot stand gekomen na een jarenlange worsteling met onbegrip, uitzoeken, nieuwe problemen tegenkomen en oplossingen vinden. Waarom zijn er kinderen met een enorme potentie die toch niet mee kunnen komen op school? Als moeder van een beelddenker en autist heb ik deze worsteling aan den lijve ondervonden. Als ouder verwacht je dat de school de oplossing heeft. Op school blijkt echter dat de kennis uit de wetenschap daar nog niet altijd doordringt. Langzaam maar zeker is er een kentering aan de gang, de goede kant op. Met dit boek en de cursus over beelddenkers in het onderwijs wil ik de bal iets sneller laten rollen.

Er is veel goede wil in het basis- en het voortgezet onderwijs, maar ook nog veel gebrek aan kennis over de werking van de hersenen. Dat is logisch: de werkdruk van leerkrachten wordt steeds hoger, er zijn steeds meer diagnoses om rekening mee te houden en er is geen tijd om er serieus in te duiken. Ook binnen de jeugdzorg speelt dit. Daar is veel bekend over autisme en ADHD, maar beelddenken en hooggevoeligheid en eigenschappen die daarbij horen zijn nog onderbelicht. Zodra een kind een stempel krijgt, wordt er vanuit die hoek gedacht en gehandeld. Er is sowieso een stempel nodig om hulp te krijgen. Wat nu als je alleen maar hooggevoelig bent? Daar is geen hulp voor, maar je loopt net zo goed tegen problemen aan. Voor ouders is het fijn om te weten hoe ze hun kind het beste kunnen opvoeden en ondersteunen en welke behoefte het kind heeft, maar ook wat hun eigen behoeften en sterke punten zijn, zodat er binnen het gezin begrip is voor elkaars eigenschappen en 'eigen-aardigheden'. Hierdoor ontstaat er meer harmonie en een veilige thuisbasis.

Ouders zijn ook een belangrijke schakel tussen thuis en school: zij weten uit de eerste hand hoe het kind in elkaar zit en hoe het het beste gedijt. Scholen kunnen hier hun voordeel mee doen.

De wetenschap is de laatste jaren in het vage gebied van de hersenen gedoken en nu komen er steeds meer feiten boven water waar we echt wat mee kunnen. Geen enkel kind voldoet helemaal aan de omschrijving van taaldenker, beelddenker, autist, ADHD'er of hoogsensitieve persoon. Ieder kind is een uniek individu, dat ook als zodanig moet worden gezien. Met de kennis op zak van het functioneren van het brein wordt het wel een stukje makkelijker om ieder kind de opvoeding en het onderwijs te geven waar het recht op heeft en om ieder kind te laten stralen in zijn eigen talent. Of dit talent nu taal, rekenen, tekenen, sport of vioolspelen is, elk kind heeft talenten die tot ontwikkeling moeten kunnen komen. Als de stress op school zo hoog oploopt dat het kind vastloopt en zijn zelfvertrouwen verliest, heeft het niet meer de energie om zijn talenten te ontwikkelen. Dan is het alleen nog maar bezig met overleven.

In 2012 ben ik begonnen met de praktijk Beeldig Brein. In eerste instantie maakte ik gebruik van Braingym® en de methode 'Ik leer anders'. Geweldige methodes die ik tot op de dag van vandaag nog regelmatig inzet. Ik miste echter iets. Er waren kinderen die steeds de cijfers verkeerd om bleven benoemen of die vastliepen met rekenen. Kortom, het was niet voldoende. Bewegend leren leek de oplossing, maar dit werkt ook niet voor ieder kind. Elke oplossing bracht weer meer vragen met zich mee. Door veel te lezen en verschillende cursussen te volgen, heb ik alle facetten van het beelddenken de revue laten passeren. Al deze ontdekkingen en ervaringen heb ik samengebracht in dit boek, waarmee leerkrachten en ouders een inkijkje krijgen in het brein van andersdenkenden. Ik pretendeer niet dat alle kinderen nu in één klap van hun leerproblemen af zijn; voor een aantal van hen zal er altijd extra begeleiding nodig zijn. Er zijn echter behoorlijk wat leerlingen die in het huidige onderwijs over het hoofd worden gezien. Die eigenlijk geen extra begeleiding nodig hebben, maar nu vaak tegen problemen aanlopen die de

ontwikkeling in de weg staan. Er worden vaardigheden van hen verlangd die ze (nog) niet kunnen aanspreken. Dit is geen eerlijk uitgangspunt, terwijl juist bij deze kinderen eerlijkheid hoog in het vaandel staat. Het zijn deze kinderen die later snel een depressie krijgen, die afstromen van vwo naar havo naar vmbo, en die als het een beetje meezit dan weer via mbo en hbo toch nog naar de universiteit gaan. Hun jeugd inmiddels gekleurd door frustratie en tegenslag, ontegenzegglijk sterk gemaakt door hun doorzettingsvermogen. Of ze stranden, stromen vervroegd uit en komen in de hulpverlening terecht.

Vaak wordt de jeugd van een beelddenker gekleurd door het gevoel 'anders' te zijn, er altijd nét niet bij te horen. Om deze kinderen het gevoel te geven dat ze er ook mogen zijn en dat ze net zo belangrijk zijn als de anderen, is er dit boek. Omdat ieder brein telt.

Natasja Esmeyer, januari 2020

Uiteraard zijn leerprestaties belangrijk, maar ze zijn niet het enige doel van goed onderwijs. Onderwijs heeft de opdracht jonge mensen kennis bij te brengen en vaardigheden aan te leren die zij in hun latere leven, bij de uitoefening van een beroep of in vervolgopleidingen, nodig hebben. Biesta (Biesta, 2015, 2018) noemt dat kwalificatie. Daarnaast heeft het onderwijs de opdracht jonge mensen te helpen opgroeien tot volwassen wereldburgers, die zelfstandig kunnen denken en zich bewust zijn van hun positie ten opzichte van de problemen waar de wereld voor staat. Dat is wat Biesta (2015) verstaat onder socialisatie en subjectwording en we kunnen dit samenvatten met de term 'vorming' (Lengkeek, 2016).
Bron: wij-leren.nl, Groeimindset, toch maar wel, Dick van de Wateren

Magnus picture

Voordat je begint te lezen in dit boek wil ik graag duidelijk maken waar de reis naartoe gaat. Het uiteindelijke doel van dit boek is het geven van inzicht in de denkwereld van beelddenkers en in de problemen die deze kinderen, jongeren en zelfs volwassenen tegenkomen in het dagelijks leven doordat onze maatschappij is ingericht door en voor taaldenkers. Het is nog niet algemeen bekend dat beelddenkers een andere manier van denken hebben, geheel anders dan een taaldenker zich in eerste instantie kan voorstellen. Doordat beelddenkers al vanaf het allereerste begin – de vroege kindertijd – in het verkeerde plaatje moeten passen en aan verwachtingen moeten voldoen die ze niet kunnen waarmaken, beginnen ze al met een achterstand. De aanwezige talenten blijven onbelicht en onbenut en langzaam maar zeker wordt er een trauma opgebouwd. Een onzichtbaar trauma dat wel degelijk aanwezig is. Hierdoor krijgt het zelfvertrouwen geen kans zich te ontwikkelen en wordt faalangst in de hand gewerkt. Als door het anders denken in groep 3 of 4 leerproblemen ontstaan, is het eigenlijk al te laat en is het heel moeilijk om de autonomie van het kind weer terug te halen.

Er zijn net zoveel jongens als meisjes die in beelden denken. Voor de leesbaarheid van het boek worden alle kinderen met 'hij' aangeduid. Overal waar 'hij' staat kun je ook 'zij' lezen.

Nadat in hoofdstuk 1 het verschil in denken tussen taaldenkers en beelddenkers duidelijk gemaakt is, wordt er verder ingegaan op de ontwikkeling van het kindere brein en welke invloed dit heeft op de leerwijze van het kind. Ook de andere informatie-ingangen komen aan bod, zodat

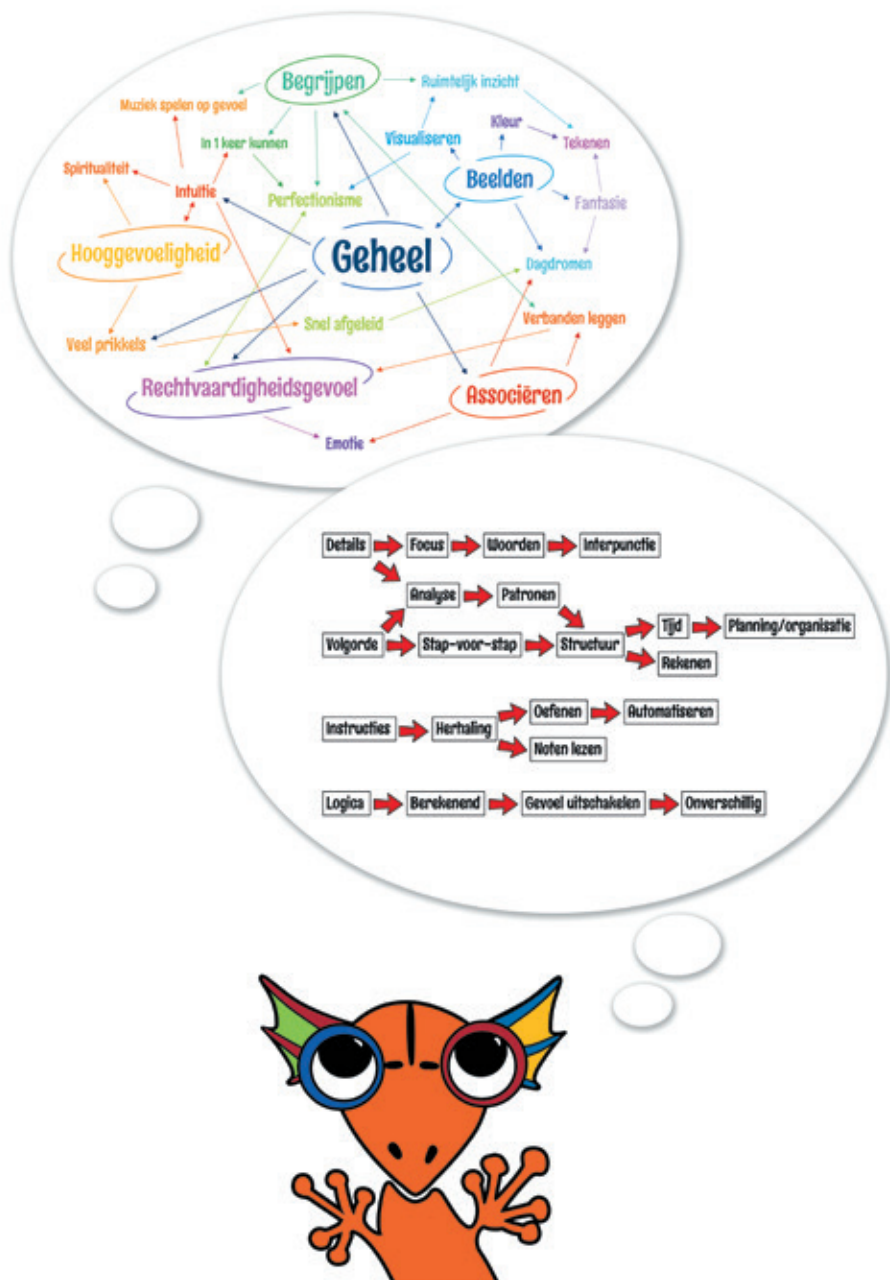
we een totaalbeeld kunnen schetsen van de (on)mogelijkheden van een specifiek kind.

Daarna gaan we verder in de wereld van hooggevoeligheid, hoogbegaafdheid, ADHD en ASS, zodat het makkelijker wordt om te weten met welke eigenschap we te maken hebben, en we zullen zien dat er een grote overlap bestaat tussen de verschillende diagnoses. Hierbij gaat het er niet om dat we een diagnose stellen, sterker nog, we gummen de lijntjes uit en kijken welke aanpak het beste werkt om deze kinderen zo veel mogelijk kansen te geven, zodat hun potentie tot bloei kan komen.

Als afsluiting geef ik tips voor de manier waarop we alle kinderen – beelddenkers en taaldenkers – gezamenlijk les kunnen geven en hoe we hen zo goed mogelijk kunnen begeleiden op hun weg naar zelfstandigheid en zelfvertrouwen. Daarbij is het ontzettend belangrijk dat ouders, leerkrachten en alle andere betrokkenen naar elkaar luisteren en elkaar aanvullen, zodat het kind zijn eigen ik kan volgen en niet eerst zijn zelfvertrouwen kwijt hoeft te raken voordat er naar hem wordt geluisterd. Voor ouders en leerkrachten kan dit ook een persoonlijke eye-opener zijn. We zijn tenslotte allemaal als kind begonnen en zijn altijd op zoek naar ons eigen ik.

Ik nodig je uit om mee op reis te gaan naar ons brein. Ik daag uit om wat ik je gedurende de reis ga leren alvast in praktijk te brengen, namelijk eens na te denken over de vragen: 'Wat weet ik over de verschillende manieren van denken?', 'Wat is beelddenken precies?', 'Hoe denk ik?' en 'Welke invloed heeft dat op mijn gedrag en op hoe ik mij voel?' Stap op de fiets, ga zwemmen, ga wandelen, maak je hoofd leeg en laat deze gedachten door je hoofd gaan.

Goede reis!

Eigenschappen van een links en rechts brein.

HOOFDSTUK 1

De hersenhelften

Zoals beloofd beginnen we onze reis daar waar alles aangestuurd wordt: onze hersenen. Hersenen, die kronkelende grijze massa in je hoofd, ruim één kilo weefsel, maar ondertussen wel ons complete besturings-systeem. Globaal gezien zijn alle hersenen van alle mensen ongeveer hetzelfde. Ze bestaan uit een hersenstam plus diverse onderdelen zoals de amygdala, de hypofyse, de voorhoofdskwab en de visuele cortex.

Binnen die ogenschijnlijk saaie grijze kronkels gebeurt van alles. Ze bestaan uit miljarden cellen die met elkaar in verbinding staan en onderling boodschappen doorgeven. Al die cellen hebben zo hun eigen taak en al die verschillende cellen zitten bij elk mens ongeveer op dezelfde plaats. Bij de ene mens is de ene cel beter in staat om zijn werk te doen, bij de andere mens zijn er weer andere cellen die harder werken. Ze zijn er wel allemaal, maar ze zijn niet allemaal even actief. Dan zijn die hersenen ook nog verdeeld in twee helften: een linker en een rechter. Ook hier zijn de zaken niet gelijk verdeeld. De linker is geen spiegelbeeld van de rechter. Ze hebben allebei zo hun eigen taken en mogelijkheden.

Met welke hersenhelft denk je nu eigenlijk? Iedereen denkt met twee hersenhelften, dat is zeker. Er is al veel onderzoek gedaan naar de reden waarom iedereen anders denkt, leert en handelt in gelijksoortige situaties. Een deel daarvan komt door cultuur, opvoeding en invloeden van de omgeving, maar dan nog zijn er grote verschillen. In de vorige eeuw zijn wetenschappers er al achter gekomen dat de beide hersenhelften

verschillende functies hebben. Voor veel vaardigheden zijn beide hersenhelften nodig, maar veel eigenschappen zijn vooral verankerd in een van de twee hersenhelften.

Er werd ontdekt dat een van de twee hersenhelften de boventoon voert en de andere hersenhelft assisteert, net zoals bij je handen. Je hebt twee handen nodig om te knippen: de ene bedient de schaar en de andere houdt het papier vast. Het is niet zo gemakkelijk om dit andersom te doen. Die assistent is heel belangrijk: als je tegen een bal wilt schoppen met je ene been, dan heb je je andere been nodig om in balans te blijven. De eigenschappen van de overheersende hersenhelft bepalen dus hoe iemand leert, denkt en handelt; de andere eigenschappen komen op de tweede plaats en faciliteren de overheersende gedachtegang.

In dit boek wordt gesproken over een links en rechts brein. Hiermee wordt bedoeld dat de linker- of de rechterhersenhelft bij deze persoon overheersend, dominant is.

De eigenschappen die bij de dominante hersenhelft horen, zijn beter ontwikkeld, wat niet wil zeggen dat de andere vaardigheden niet ontwikkeld kunnen worden. Als een kind op de basisschool zit, heeft het echter vooral toegang tot de dominante hersenhelft. Tegen de tijd dat het naar het voortgezet onderwijs gaat, komt de andere hersenhelft erbij en worden ook de frontale delen van de hersenen ontwikkeld.

In veel cursussen, opleidingen, wetenschappelijke studies en boeken wordt een visie vanuit een centraal uitgangspunt uiteengezet. Dat is belangrijk om over een bepaald onderwerp veel te weten te komen en het is van grote waarde. Dit boek brengt verschillende visies over beelddenkers uit de wetenschap en van pioniers samen en extraheert een overkoepelend denkbeeld over de hersenen van het zich ontwikkelende (beelddenkende) kind.

Hoe deze ontwikkeling verloopt, is in grote mate afhankelijk van de kansen die het kind krijgt, zowel in het onderwijs als in de thuissituatie.